

РОЗДІЛ 2

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339

Білик Р. С.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ

У статті визначено поняття інноваційної економіки, її значення в сучасному глобалізованому світі. Проаналізовано базові концепції розвитку інноваційної економіки в Європейському Союзі, США, Японії та інших країнах. Узагальнено провідні тенденції розвитку у світовому економічному просторі, ідентифіковано принципи відмінності у специфіці розвитку елементів інноваційної економіки у світі та Україні.

Ключові слова: інноваційна економіка, регуляторне середовище, інформаційні технології, конкурентоспроможність, неоіндустріалізація.

Постановка проблеми. Посилення конкуренції у світовому економічному просторі відбувається в умовах вичерпання традиційних економічних ресурсів, сплеску міжнародних протиріч. Загострення міжнародного економічного середовища супроводжується зростанням ролі інформаційних технологій, дедалі більшою скерованістю розвитку національних господарських систем на формування та реалізацію інноваційної моделі, здатної забезпечити постійні конкурентні переваги. Особливого значення домінування інноваційної економіки набуває для країн, розвиток яких відбувається у винятково складних умовах незавершеності ринкових перетворень, інституціональної невизначеності, хаотичного взаємовпливу внутрішніх та зовнішніх шоків, кризи системи державного управління, несприятливості трансформації регуляторного середовища. Отже, всебічний аналіз світових тенденцій розвитку інноваційної економіки успішних країн, виявлення можливостей використання досвіду активізації процесів науково-технічної та інноваційної діяльності, визначення стратегії держави набувають надзвичайної злободенності для України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження світових тенденцій розвитку інноваційної економіки здійснені в роботах провідних зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів, таких як Л. Антонюк, В. Будкін, І. Валлерстайн, З. Варналії, А. Гальчинський, В. Геєць, Дж. Гелбрейт, Д. Лук'яненко, Ю. Макогон, Н. Мешко, А. Поручник, Р. Робертсон, А. Рум'янець, В. Сизоненко, В. Сіденко, Дж. Сорос, Дж. Стігліц, А. Філіпенко, С. Хантінгтон, С. Циганов, А. Чухно, С. Якубовський. Необхідність системної трансформації національної економіки на засадах інноваційності визнається не лише науковцями, але й представниками влади та бізнесу. Однак постійне зменшення інноваційно активних підприємств, відсутність реальних результатів модернізації економіки свідчать про складність вирішення проблеми інноваційного розвитку.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових публікацій, поглиблення змісту процесів формування та розвитку інноваційної економіки, обопільного впливу глобалізації та конкуренції,

існує низка невирішених питань визначення провідних тенденцій інноваційного розвитку, можливостей використання світового досвіду для стабілізації та відновлення економіки України.

Мета статті полягає в дослідженні принципових відмінностей у функціонуванні інноваційної економіки у світі та Україні, обґрунтуванні ключових напрямів державного регулювання науково-технічної та інноваційної діяльності, адекватної найбільш вдалим зразкам економічно розвинених країн. Відповідно, корисним для переходу до інноваційної економіки є дослідження перспектив розвитку інформаційних технологій, виходу ІТ-компаній на світовий ринок, здатних забезпечити інтеграцію окремих елементів національної інноваційної системи до світового економічного простору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційний розвиток визначається в літературі як тип розвитку економіки або суспільства загалом, в основі якого лежать інтенсивні методи економічного зростання, а науково-технічна та інноваційна діяльність стають домінуючими й наскрізними у структурі національної економіки [1; 2]. В інноваційній економіці відбувається не лише її модернізація, але й розроблення та впровадження високих технологій, широке використання в усіх галузях новітніх поколінь техніки, досягнень науково-технічного прогресу.

Закон України «Про інноваційну діяльність» визначає інновації як новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукцію або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [3]. Зміна якості соціальної сфери знаходить свій прояв у зростанні добробуту, застосуванні високих та інформаційних технологій, екологічності інтелектуалізації виробничої діяльності, яка розширює межі сфери послуг, передусім знаннємістких послуг.

Аналіз базових концепцій розвитку інноваційної економіки в країнах ЄС, США, Японії тощо свідчить про різноманітність підходів до її становлення та функціонування. По-перше, модель інноваційної економіки США має орієнтацію на диверсифіковане та дрібносерійне виробництво,

здатне швидко адаптуватись до різних змін, чому сприяє безперервне оновлення техніки та обладнання. По-друге, відбувається зростання наукоємності виробництва в усіх сферах. Ефективне використання найбільшого у світі науково-технічного потенціалу є вирішальним чинником розвитку інноваційної економіки. По-третє, створена масштабна інформаційна інфраструктура, яка дає змогу забезпечувати швидко та якісне інформаційне обслуговування інноваційних процесів. По-четверте, постійно нарощується людський капітал за рахунок підвищення рівня освіченості та професійної підготовки, ролі охорони здоров'я та соціального страхування [4; 5].

В основу функціонування економіки США покладено «економіку пропозиції», для якої характерна ідея центральної ролі ринку. Водночас ринкове саморегулювання доповнюється державним та трансформується у механізм цілеспрямованого макроекономічного регулювання. Важливе місце відведено програмуванню економіки, використанню системи державних замовлень, завдяки якій були створені такі галузі інноваційного розвитку, як атомна, аерокосмічна, електротехнічна промисловість [6].

Пряме та непряме державне регулювання базується на системі теоретично обґрунтованих та перевірених господарською практикою методів і важелів, які спрямовані на підтримку інноваційного підприємництва, конкурентного середовища, основ змішаної економіки. Це забезпечує США технологічне лідерство. Протягом тривалого періоду майже всі визначальні для інноваційної економіки винаходи запроваджувалися в масове виробництво перш за все в США, навіть якщо винахід було здійснено фахівцями іншої держави. У 2017 році загальні витрати на дослідження та розробки становили більше 500 млрд. дол. США, а витрати на школи та вищі навчальні заклади становили більше 6% від ВВП (ВВП США у 2017 році склав 19,4 трлн. дол. США) [6].

Незважаючи на певні відмінності, в характері формування інноваційної економіки домінують спільні риси:

– інноваційний розвиток відбувається як національний модернізаційний проект, для реалізації

якого об'єднуються зусилля підприємницького сектору та держави;

– для досягнення конкурентоспроможності на основі інноваційного розвитку використовуються ефективні методи державного регулювання, які підсилюють дію ринкових механізмів;

– функціонування інноваційної економіки наглядно демонструє односпрямованість і дотримання балансу економічних інтересів держави та підприємницького сектору.

Отже, під час побудови стратегії подальшого розвитку інноваційної сфери відповідно до основних цілей економічної політики держава має виходити з доктрини про те, що фінансування науки та техніки – це капіталовкладення в майбутнє, тому вся система її фінансово-економічної підтримки зобов'язана забезпечувати рівень розвитку сфери науково-дослідних робіт (НДР) згідно з довгостроковими національними інтересами [7].

В Україні спостерігається протилежна тенденція: частка державного сектору у фінансуванні науково-технічної діяльності зростає, а підприємницького – зменшується, про що свідчать дані співвідношення джерел фінансування інноваційної діяльності, частки витрат на цю діяльність у ВВП (табл. 1).

Аналіз табл. 1 показує, що ще більшу достовірність цього порівняння дають дані розподілу підприємств за обсягами витрат, адже у країнах ЄС на підприємницький сектор припадають 65% всіх витрат на розробки та дослідження, на державний – майже 11%, а на сектор вищої освіти – 23%. У США та Японії питома вага підприємницького сектору ще більше, становлячи 70:11:19 та 77:8:15 відповідно [9].

Подібні відмінності спостерігаються у співвідношенні джерел фінансування наукових та науково-технічних розробок. У країнах ЄС 55% загальних витрат на фінансування досліджень та розробок було профінансовано підприємницьким сектором, 32,8% – державним, а 9,7% – за рахунок іноземних коштів. В Японії підприємницьким сектором профінансовано 76,5% загального обсягу витрат, у США – 59,1%, а в Китаї – 74,0% [5; 9]. В Україні найбільшу питому вагу серед джерел фінансування мають бюджетні кошти (35–45% в середньому за останні 10 років), а підприєм-

Таблиця 1

Частка витрат на виконання НДДКР організацій підприємницького, державного секторів, сектору вищої освіти та приватного неприбуткового сектору у загальному обсязі витрат, % до загального обсягу витрат

Країна	Підприємницький сектор			Державний сектор			Сектор вищої освіти			Приватний неприбутковий сектор		
	2010 рік	2015 рік	2016 рік	2010 рік	2015 рік	2016 рік	2010 рік	2015 рік	2016 рік	2010 рік	2015 рік	2016 рік
ЄС-28	61,9	64,3	64,9	12,9	11,7	11,2	24,2	23,1	23,0	1,0	0,9	0,9
Болгарія	50,3	73,4	73,3	37,3	20,7	21,2	11,8	5,4	5,2	0,7	0,5	0,3
Естонія	50,2	46,1	51,5	10,6	10,8	11,4	38,0	41,4	35,5	1,2	1,8	1,5
Іспанія	51,5	52,5	53,7	20,1	19,1	18,5	28,3	28,1	27,5	0,2	0,2	0,2
Латвія	37,0	24,7	24,5	23,0	25,6	31,8	40,0	49,7	43,8
Литва	29,4	27,4	35,0	17,5	17,1	26,1	53,1	55,5	38,9
Німеччина	67,1	68,7	68,0	14,8	14,1	13,7	18,2	17,3	18,3
Польща	26,6	46,6	65,7	35,9	24,4	2,5	37,2	28,9	31,4	0,3	0,2	0,4
Румунія	38,3	44,0	55,2	36,8	38,3	33,3	24,5	17,4	11,3	0,4	0,3	0,2
Словаччина	42,1	28,0	50,4	30,0	27,9	21,4	27,6	43,8	27,7	0,3	0,4	0,5
Словенія	67,8	76,3	75,6	18,2	13,5	13,5	13,9	10,2	10,9	0,1	0,0	0,0
Угорщина	59,8	73,4	74,1	18,5	13,3	13,4	19,9	12,1	11,1
Чеська Республіка	57,7	54,3	61,1	21,7	20,4	18,2	20,0	24,9	20,4	0,6	0,4	0,2
Україна	55,4	60,7	61,9	38,1	33,9	31,8	6,5	5,4	6,3	0,0

Джерело: розраховано за даними Євростату [8, с. 79]

ницький сектор фінансує близько 30% загальних витрат. При цьому значною є також частка коштів іноземних джерел. Наведені співвідношення свідчать про заінтересованість підприємницького сектору в розробках та дослідженнях в країнах з інноваційною економікою. Навпаки, в Україні частка фінансування більшості розробок та досліджень підприємницьким сектором є незначною, що свідчить про відірваність наукової та виробничої сфери, фінансові обмеження та відсутність вагомих стимулів реального сектору економіки вкладати кошти в дослідження та розробки. Між тим науково-технічні розробки часто передують інноваціям, а без вагомих наукових результатів одержати ринкову ефективність у вигляді створення масового попиту на об'єкт інновації вкрай проблематично. Серед причин неінноваційності підприємств відсутність гарних ідей або можливостей для інновації складає 7,4% [10].

В результаті цього в Україні значно менше частка витрат на науково-технічні розробки у ВВП. У 2017 році цей показник становив 0,45% ВВП, зокрема за рахунок коштів державного бюджету – 0,16%, що не відповідає Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», згідно з яким бюджетне фінансування має бути не менше 1,7% [11]. Натомість частка обсягу витрат на наукові дослідження та розробки країн ЄС становила 2,03%, а в таких країнах, як Швеція, Австрія, Німеччина, цей показник дорівнював 3,25%, 3,09%, 2,94% відповідно. Характерним є досить високий рівень витрат підприємницького сектору, який складає близько 1,3% [8].

Негативною тенденцією слід визнати співвідношення інноваційних та неінноваційних підприємств в Україні. Якщо у 2010 р. воно становило 21%, то у 2017 р. – 16,2% [12]. У розвинених країнах світу частка інноваційних підприємств досягає 70%, а в Японії цей показник становить 90%. Крім того, навіть найкращі для останніх років показники інноваційної активності підприємств показують відсутність прямої залежності між економічним зростанням та інноваційним розвитком підприємств, на що ми звертали увагу в попередніх публікаціях [9].

На відміну від розвинених країн світу, які до 90% приросту ВВП забезпечують за рахунок виробництва та експорту наукоємної продукції, Україна поки що розвивається без істотного використання результатів наукових досягнень. На світовому ринку високотехнологічної продукції, який оцінюються в 2,5–3,0 трлн. дол. США, питома вага вітчизняної продукції складає близько 0,1%. Залишаються протиріччя щодо оцінювання ролі фундаментальної науки в інноваційних процесах. З одного боку, очевидно, що без фундаментальних розробок не може бути досягнень прикладного характеру. З іншого боку, сформувався зневажливе ставлення до фундаментальної науки, що виявляється в тому, що всупереч закону на науку фактично виділяється 1% бюджетних витрат, а цього недостатньо для розвитку. У своєму розпорядженні наука повинна мати значну частину національного доходу (не менше 7–8% витрат бюджету), з цієї частини 20–25% слід виділяти для підтримки та розвитку фундаментальної науки. Прикладна (галузєва) наука повинна більшою мірою використовувати позабюджетне фінансування. Наукові установи, що безпосередньо беруть участь в інноваційних процесах, повинні отримувати додаткову винагороду із засобів, що інвестуються на розроблення інновацій та з інноваційного прибутку [12; 13].

Відомими є причини, що перешкоджають інноваційній діяльності підприємств, якими є відсутність коштів у межах підприємства, відсутність кредитів або прямих інвестицій, низький попит на інновації, та інші, які показують згортання стимулів до здійснення інновацій. Фактично відсутній малий інноваційний бізнес, нерозвинутою є інноваційна інфраструктура. Частка витрат на інновації у ВВП України у 2017 р. становила 0,3% проти 1,08% у 2011 р. Внаслідок відсутності фінансових можливостей часто підприємства не відшкодовують зношені елементи основного капіталу та не мають можливостей впроваджувати новітні науково-технічні розробки. Так, у машинобудівній галузі, яка посідає важливе місце у створенні інновацій, у вигляді високотехнологічного обладнання та сучасних технологій частка зношення основних засобів складає понад 63%, у виробництві машин та устаткування – 60,8%, виробництва транспортних засобів та устаткування – 70,4%. Нині частка коштів, спрямованих на технологічне оновлення, складає приблизно 70% від загальної кількості коштів, а на НДДКР – лише 10% [8].

Водночас у промисловому розвинених країнах застосовуються найкоротші терміни та найвищі ставки для амортизаційних відрахувань від вартості наукового устаткування та приладів. Зокрема, у США та Великобританії в перший рік експлуатації придбаного устаткування та приладів дозволено стовідсоткове списання, а в Німеччині, крім податково-амортизаційних пільг на інвестиції, застосовують спеціальні інвестиційні надбавки на дослідні роботи в розмірі 7,5% від суми капіталовкладень. Надбавки ці можуть бути збільшені вдвічі за умови, що проект поєднується з дослідженням нових джерел енергії або сприяє підвищенню ефективності використання енергоносіїв [4, с. 39]. Все це свідчить про те, що в Україні інноваційна економіка перебуває на стадії свого становлення, а наявні тенденції лише частково відповідають світовим.

Стає дедалі зрозумілішою необхідність посилення реального впливу механізму державного регулювання інновацій з урахуванням можливостей національної економіки та використання прямих і непрямих методів стимулювання інноваційної діяльності, які довели свою ефективність у більшості розвинених країн світу. Як свідчить світовий досвід, найбільш поширеними методами державного регулювання інноваційної діяльності є пряме державне фінансування та податкове стимулювання [7, с. 36]. Крім того, в економічній літературі пропонуються різні підходи до розв'язання проблем державного регулювання інновацій, формування загальної стратегії сприяння переходу на інноваційний шлях розвитку [14; 15]. Плідним, на нашу думку, є групування цих проблем за ознаками забезпечення розвитку інноваційної економіки, а саме нормативно-правове, організаційно-структурне, фінансово-економічне [10, с. 181]. Зокрема, до проблем нормативно-правового забезпечення віднесені такі державно-управлінські проблеми, як нераціональна структура органів державної влади, відповідальних за науково-технічну та інноваційну діяльність; до нормативно-методологічних – нестабільність законодавства та відсутність єдності його положень, охоплення законодавчою базою лише вибіркового аспектів інноваційної діяльності. Особливо це стосується законодавчого регулювання у сфері захисту прав інтелектуальної власності. Спостерігаються розмитість пріоритетів науково-технічної та іннова-

ційної діяльності, їх неузгодженість з світовими тенденціями, недостатньо повне врахування конкурентних переваг країни.

Подібним чином в низці наукових праць запропоновано вирішувати проблеми організаційно-структурного та фінансово-економічного забезпечення, але при цьому слід зазначити, що вирішення проблем державного сприяння розвитку інноваційної економіки має відповідати загальній стратегії соціально-економічного розвитку. Зазначимо, що в умовах військових дій на сході країни, падіння життєвого рівня населення, кризи державних фінансів та банківської системи одночасний перехід до інноваційної економіки та відновлення економіки загалом виглядає вкрай проблематично. Пропозиція науково-технічних розробок потребує сприйнятливості суб'єктів господарювання до нововведень, формування адекватного попиту з боку суб'єктів господарювання та населення, гарантованих і мотивованих для інвесторів прагнень до вкладень.

Отже, необхідно усвідомити роль інновацій в контексті відновлення промислового потенціалу та модернізації національної економіки, вирішення проблем структурної перебудови, становлення нових точок економічного зростання, реалізації визначених державою пріоритетів інноваційної діяльності. Інакше відбудеться повна втрата Україною контролю над своєю промисловою та зовнішньоекономічною політикою. Так, питома вага імпорتنної продукції на внутрішньому ринку по окремих галузях промисловості має такі показники: легка промисловість – 98,4%, легкове автомобілебудування – 82,8%, сільгоспмашинобудування – 79,8% [10]. Споживання продукції ТНК звужує попит на вітчизняні розробки, зокрема ті, які не поступаються зарубіжним аналогам.

На наш погляд, крім зазначених в законодавчих актах, пріоритетом інноваційної діяльності слід вважати насамперед сферу ІТ. Підґрунтям такого твердження є розробка урядом України разом з представниками ІТ-компаній стратегії динамічного розвитку, згідно з якою передбачається створення в ІТ-сфері до 2020 року 100 тис. нових робочих місць [14]. Використання сучасних ІКТ створює можливості формування інформації та нових знань для науково-технічних розробок та інновацій. Згідно з вибіркоким дослідженням Державного комітету статистики України 91,1% підприємств використовують комп'ютерну техніку та телекомунікації, що дає підстави очікувати позитивний вплив на інноваційність економіки [16].

Крім того, під час виходу на зовнішні ринки сучасні інформаційні технології дають змогу спрямовувати зусилля на формування майбутніх ринків, на яких конкуренція не є надто дорогою для компаній. Наприклад, застосування маркетингової Стратегії блакитного океану (від англ. "Blue Ocean Strategy") передбачає створення унікального ринкового простору на основі інновацій унікальної продукції або послуг, відповідно, нового попиту.

Основні положення цієї стратегії були сформульовані відомими фахівцями зі стратегії бізнесу В. Чан Кимом і Рене Моборном (Інститут Стратегії блакитного океану з INSEAD, європейська топ-бізнес-школа). У своїй книзі «Стратегія Блакитного Океану. Як створити безмарний ринковий простір і позбутися конкуренції» (2005 рік) [17], базуючись на 15-річних дослідженнях, автори використовують як приклади 150 успішних стратегій за період у 120 років серед 30 галузей, які втілили Стратегію блакитного океану в реальність. На практиці

це руйнує компроміс між вартістю та витратами та може бути корисним як для ІТ-компаній, так і для корпоративного бізнесу в Україні загалом.

Досліджуючи досвід розвинених країн світу, можемо зробити висновок про те, що динаміка інноваційного розвитку країни відображає загальний стан ефективності економічного розвитку на макrorівні. Модель інноваційного розвитку стає важливим фактором, який виводить країну на передові кордони наукового та соціально-економічного прогресу. При цьому роль основного джерела економічного зростання відіграють наукові досягнення та їх технологічне втілення, які дають можливість насамперед забезпечити конкурентні переваги національної економіки, гарантувати її економічну безпеку, гідне місце на міжнародних ринках, стабільні темпи економічного зростання. Водночас інноваційна модель розвитку може розглядатись як інструмент формування основ інформаційного суспільства в Україні. Головною метою економіки такого суспільства є використання новітніх досягнень та інформаційно-комунікаційних технологій для створення технологічних інновацій, конвертації їх в нові товари та послуги.

Отже, подальший розвиток інноваційної економіки повинен передбачати підвищення використання наявного потенціалу за рахунок прискореного застосування системи новітніх інформаційних технологій. На цій основі стає можливим досягнення істотних змін в інноваційній сфері, посилення взаємозв'язку України з інтеграцією інноваційних систем країн-членів ЄС. Отримання та використання нових знань з актуальних проблем фундаментальних та прикладних наук, участь у виконанні програм ЄС та трансферт сучасних технологій сприятимуть оптимізації розвитку інноваційної економіки України.

Зусилля держави повинні бути скеровані на формування економічних відносин інноваційного типу, використання комерційних інтересів підприємницького сектору у забезпеченні зростаючого попиту на науково-технічні розробки та пропозиції інновацій. Вирішення проблеми узгодження економічних інтересів представників влади та бізнесу, регіонів та центру потребує системної трансформації національної економіки, перетворення її на інноваційну, здатну підвищити рівень її конкурентоспроможності. Корекція реформаторських дій набуває особливої актуальності в контексті тривалого громадянського протистояння та військових дій в країні, які приводять до непередбачуваного перерозподілу бюджетного фінансування.

Фінансові обмеження інноваційного розвитку загострюють питання нестабільності та ризикованості інновацій, а домінування фінансування науково-технічних розробок ІV технологічного укладу (70%) та інноваційних витрат (60%) свідчить про консервацію неефективної структури промислового виробництва. В економіці України V технологічний уклад займає лише 3–5%, фінансування науково-технічних розробок – 23%, інноваційні витрати – 8,6% [13], що не відповідає світовим тенденціям. Навіть безпосередня участь держави у фінансуванні бюджетними коштами науково-технічних розробок не гарантує комерційного успіху інновацій. Характерними ознаками інноваційної економіки є сприйнятливості нововведень, висока інноваційна культура, відтворення потреб та інтересів, пов'язаних з реалізацією творчого та інтелектуального потенціалу.

Поштовх, наданий державним фінансуванням та регулюванням, повинен мати у своїй основі люд-

ський та соціальний капітал, а людський розвиток повинен виступати передумовою інтеграції України у світовий інноваційний простір [15, с. 105–112]. Слід зазначити, що інтеграція України в інноваційну економіку розвинених країн світу приводить до зростання її залежності від світових тенденцій. Це підтверджує досвід інтеграції нових країн в економіку ЄС, адже глибина інтеграції країн Вишеградської групи, а саме Чехії, Угорщини, Словаччини, Польщі, визначила наслідки економічних криз минулого десятиліття [19, с. 39–41]. Згідно зі справедливим висновком дослідників серед ефективних методів протидії викликам інтеграції чільне місце посідають прискорений розвиток внутрішнього ринку та підтримка залежності національної економіки від зовнішньої торгівлі на безпечному рівні [19, с. 41]. Отже, формування інноваційної економіки має орієнтуватись перш за все на вирішення нагальних проблем стійкого розвитку національного господарства.

У цьому разі інноваційна модель орієнтована на безперервне відтворення наявного потенціалу національної економіки, зростання попиту на власні нововведення за рахунок високої продуктивності виробництва та споживання інноваційних технологій і продуктів, нарощування підприємницьким сектором конкурентних переваг. Слід зазначити, що в основі економічних інтересів учасників інноваційного процесу лежать відносини власності, у яких відображено форми набуття, використання та відчуження прав майнової участі в капіталізації підприємства, розробки інноваційних технологій і продуктів.

Отже, для залучення економічних інтересів усіх учасників інноваційної діяльності необхідно звернути увагу на питання формування та розвитку акціонерного капіталу, ефективного управління нематеріальними активами інноваційно активних підприємств, адже різке скорочення притоку та відтоку іноземного капіталу, обмеження в державному фінансуванні супроводжуються скороченням активних операцій банків у формі кредиту та

інвестицій, що вплинуло на умови фінансування сучасних технологій. В цих умовах власні кошти підприємств на тривалий час залишаються основним джерелом фінансування інновацій.

Висновки. Провідними тенденціями розвитку інноваційної економіки в розвинених країнах світу є запровадження інституту державного регулювання науково-технічної та інноваційної діяльності, складовими якої виступають форми партнерської взаємодії державних установ та підприємницького сектору, пряме державне фінансування науково-технічних розробок та стимулювання із застосуванням податків, кредитів, амортизації. Інноваційність виробництва в цих країнах ґрунтується на економіці знань інноваційного типу, концентрації видів бізнесу з високим змістом доданої вартості в ціні продукту, домінуванням технологічних укладів, які визначають постіндустріальний тип виробництва.

Інтеграційна привабливість високоєфективних інноваційних економік ЄС, США, Японії та інших країн дає змогу окреслити шляхи подолання економічної відсталості, якими є використання досвіду в проведенні реформ та модернізації економіки України, подолання розбіжностей в умовах зовнішньої торгівлі.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з економічним обґрунтуванням використання ресурсів інноваційної сфери (як вже наявних, так і потенційних), визначення пріоритетних напрямів структурної перебудови економіки на інноваційній основі; усунення негативних тенденцій, що виразно проявилися в реалізації політики інноваційного розвитку. Потребує системного наукового дослідження розроблення загальної стратегії подолання економічної відсталості, ефективних інституціональних механізмів її реалізації. Вжиття запропонованих заходів має відбуватись на фоні докорінної зміни економічної політики, розрахованої на стимулювання розвитку інноваційно активних підприємств, залучення економічних інтересів науковців-розробників інноваційних технологій та продуктів.

Список використаних джерел:

1. Федулова Л., Александрова В., Бажал Ю. та ін. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика. Київ : ІЕП НАН України, Основа, 2005. 549 с.
2. Иванов В. Инновационная парадигма : монография. Москва : Наука, 2011. 239 с.
3. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 липня 2002 року № 40-11 // Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-11> (дата звернення: 26.12.2018).
4. Шмелёв Н., Шенаев В., Володин Л. Основные особенности современного экономического развития стран Западной Европы. Москва : ОГНИ ТД, 2012. 354 с.
5. Карп'юк О. Національні моделі стимулювання інноваційного процесу. *Стратегічні пріоритети*. 2013. № 3 (28). С. 46–50.
6. Особливості економічного зростання США. Харків : ХНУ ім. Каразіна. URL: <http://www.univer.kharkov.ua/ru>
7. Інноваційна політика: європейський досвід та рекомендації для України. Т. 1. Київ : Фенікс, 2011. 214 с.
8. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. 2017. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
9. Инновационные перспективы США, ЕС, Японии (технологические приоритеты и методология формирования) / отв. ред. А. Дынкин. Москва : ИМЭМО РАН, 2013. 345 с.
10. Кірліна О. Обмеження та орієнтири техніко-технологічного розвитку України в умовах глобалізації. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 4. Т. 1. С. 179–184.
11. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26 листопада 2015 року № 848-VII // Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-VII> (дата звернення: 26.12.2018).
12. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
13. Галей Ю. Стан та проблеми інноваційного розвитку промислових підприємств України. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Менеджмент інновацій»*. 2015. Вип. 4. С. 35–42.
14. Гець В., Семиноженко В. Інноваційні перспективи України : монографія. Харків : Константа, 2006. 372 с.
15. Циганов С., Сизоненко В. Теоретичні основи політики економічного розвитку та механізм її реалізації в контексті глобалізаційних викликів. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2014. № 5–6. С. 105–112.
16. Бабанін О. Статистика розвитку ІТ-ринку в США, Україні й світі. *Статистика України*. 2013. № 1. С. 22–27.
17. Ким В. Ч., Моборн Р. Стратегія Блакитного Океану. Як створити безмарний ринковий простір і позбутися конкуренції. Київ : Клуб сімейного дозвілля, 2016. 384 с.
18. Сизоненко В. Глобалізаційний контекст інноваційної компоненти конкурентоспроможного розвитку України. Теоретичні та прикладні питання економіки: зб. наук. праць. Вип. 15. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2008. С. 100–106.
19. Задоя А. Интеграция стран Вишеградской группы в ЕС: экономика до и после. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2015. Вип. 1 (30). С. 34–43.

Билык Р. С.

Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича

**ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ:
МИРОВОЙ ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ УКРАИНЫ**

Резюме

В статье определены понятие инновационной экономики, ее значение в современном глобализованном мире. Проанализированы базовые концепции развития инновационной экономики в Европейском Союзе, США, Японии и других странах. Обобщены ведущие тенденции развития в мировом экономическом пространстве, идентифицированы принципиальные отличия в специфике развития элементов инновационной экономики в мире и Украине.

Ключевые слова: инновационная экономика, регуляторная среда, информационные технологии, конкурентоспособность, неоиндустриализация.

Bilyk R. S.

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

**TRENDS INNOVATIVE ECONOMIC DEVELOPMENT:
WORLD EXPERIENCE AND PROSPECTS OF UKRAINE**

Summary

In the article the concept of innovative economy, her value is certain in the modern globalized world. The analysis of base conceptions of development of innovative economy is conducted in European Union, USA, Japan and other countries. Generalization of leading progress trends is done in outer economic space and fundamental differences are identified in the specific of development of ingredients of innovative economy in the world and to Ukraine.

Key words: innovative economy, regulator environment, information technologies, competitiveness, neoindustrialization.